

Obrint escletxes... una experiència entre dos ¹

– Silvina Mosquera Genlot –

**Psicoanalista. Psicoterapeuta
FEAP. Fonoaudiòloga. Logopeda.
(Barcelona)**

S'ha escrit molt sobre autisme d'ençà que Kanner va fer la seva primera aproximació. La important puixança que ha tingut aquest tema en els darrers anys evidència com l'autisme ha anat transcendint a la cultura, als mitjans i a inacabables espais a internet, fent d'aquesta entitat clínica un blau familiar, reconeixible, diagnosticat arreu i a edats molt primerenques.

Podem pensar aquest fet com a heurístic dels canvis de criteris de reconeixement de l'autisme que a la dècada dels anys 80 va fer un tomb invertint l'ordre diagnòstic. Ja no es tractava d'una evidència neurològica. Des de llavors, qualsevol infant que manifesta alguna conducta estranya que pugui suposar una disfunció podria ser sospitós de patir autisme. No m'entretindrè en aquest tema, però sí que goso afirmar que la nosologia no ha rebut en alguns casos la interpretació encertada, generant diagnòstics equivocats.

Són vàries les lectures que precedeixen a aquestes paraules d'avui, algunes més que d'altres han estat determinants a l'hora d'elaborar aquest treball on intentaré transmetre la meva experiència amb alguns joves diagnosticats de Síndrome d'Asperger, als que he tingut i tinc l'oportunitat d'acompanyar des de la seva infantesa, en alguns casos adolescència, a la seva edat adulta.

L'abordatge psicoanalític de l'autisme ens col·loca en una clínica en la que el terapeuta ha d'estar a l'aguait dels múltiples trets que l'espectre suggereix i ha de generar la cerca d'un mètode d'apropament que permeti la relació amb l'altre, amb l'entorn, amb la mirada i la veu.

Les primeres trobades amb els infants autistes sempre estan orientades a franquejar un mur invisible, l'"encapsulament autista", una cuirassa que expressa un funcionament subjectiu singular.

Eric Laurent defineix l'encapsulament autista com una bombolla de protecció tancada d'un subjecte mancat d'embolcall corporal. Un ésser que no reacciona davant la imatge del seu cos establert, enlloc del mirall que no funciona, una neo barreira corporal en la qual està tancat. Aquest sòlid mur li permet defensar-se de l'altre que se li presenta intrusiu.

En aquest lloc, ubicat en aquesta neovora, està el subjecte autista. L'analista ha de plantejar un treball en el que la seva inventiva permeti un lliscament, un moviment particular que susciti algun intercanvi.

En Pol tenia cinc anys quan el van portar a la meua consulta. Les nostres primeres trobades es van basar en corredisses a la sala de psicomotricitat del meu centre, ell es desplaçava i jo l'imitava. En diverses sessions, vam repetir la mateixa activitat. Cada cop que jo intentava canviar aquest estil de funcionament, en Pol responia amb crits desesperats. Entendre els equívocs de la llengua resultava un turment, tot allò significable amb paraules era una impossibilitat de comunicació entre nosaltres. A poc a poc, vam iniciar un intercanvi d'objectes que vaig acompanyar amb cançons de falda, vaig fer servir les onomatopeies d'animals per anticipar i realitzar accions sobre el seu cos. De mica en mica, va anar acceptant l'apropament i jo ja no era aquell altre tan amenaçant per ell.

Vam anar construint un espai junts, el joc i l'emergència d'alguns significants van començar a formar part d'un temps que, sense saber-ho, duraria anys. En aquesta entrega d'ambdós, aquells animals que portava aferrats a les mans, els seus objectes preferits, van tenir un protagonisme especial. Després de diverses

sessions, vaig poder comprendre que els cetacis eren els seus predilectes. No va caldre despullar a en Pol dels seus objectes, utilitzar-los va servir per vincular-nos. Semblant a un partenaire, em vaig fer ressò de moltes històries de dofins i balenes, dels seus hàbitats i altres milers de temes entorn a ells.

Els cetacis que portava en Pol enganxats al cos van ser motiu de debat i lluita amb l'escola, ell necessitava algun animal al que adherir-se i, com ell explica actualment, "sentir-se més tranquil".

En paraules de Viloca (2003), "les sensacions dures provocades per aquests objectes són més importants que les funcions que normalment compleixen els mateixos". No és l'objecte winnicottian, sinó que són aquells que permeten experimentar l'auto-sensorialitat i desconectar de l'entorn. Però també, i en paraules de Laurent, és "l'objecte que està viu fora del cos, aquest sense equívoc" que crea una defensa que produeix impressions corporals, creant un embolcall protector que els torna insensibles al dolor i la funció del qual és salvaguardar-los d'un atac, d'una aniquilació total, d'una por que s'instaura en edats molt primerenques, perquè no poden dominar aquesta angoixa irracional que genera la trobada amb l'altre.

No sense dificultats, vaig anar aconseguint que en Pol passés les seves hores escolaritzat amb els seus objectes, que el feien sentir protegit del món. Així, aferrat de forma electiva amb un modus particular de relacionar-se amb ells, era capaç de sostenir-se en un món que li era incompreensible.

La vida dels cetacis fou un dels temes que centrà la nostra clínica i, sens dubte, una part important de la seva vida. Els objectes van anar donant pas als dibuixos, creacions que durant la pubertat van ocupar gran part del seu temps. En Pol va estendre l'art a la creació de centaures. Aquests personatges i les històries

¹ Traducció realitzada per l'Equip *eipea* de l'original en castellà.

Ni les obsessions ni el seu interès únic pels cetacis van ser un impediment perquè construís el seu món, l'organitzés i transformés el seu tema d'interès en una manera de relacionar-se amb els altres, assolint una adaptació social satisfactòria.

derivades d'ells li van permetre entendre el funcionament de la seva vida mentre les obligacions quotidianes l'empenyien a sortir de la soledat i el mutisme.

Durant el seu pas pel batxillerat, les seves llibretes d'art ocupaven un interès conjunt en cada sessió. Mitjançant les seves creacions, es va obrir la possibilitat d'intercanviar moments d'angoixa desbordant que l'adolescència li generava, instants en els quals la seva estructura inert trontollava i amenaçava en caure.

Un període de noves activitats va sorgir en aquesta etapa. En Pol comença a participar en una associació de famílies amb infants autistes. Es converteix en la

imatge visible de la institució. En diversos esdeveniments, va ser capaç de definir-se a si mateix com a autista i explicar públicament els avatars de la seva vida, les seves necessitats i les seves dificultats. Va donar xerrades relacionades amb la qüestió. Aviat aquest lloc imposat per quelcom que venia del desig de l'Altre va començar a generar-li incomoditat. Ser "mico de fira", com ell deia, representant altres veus, no li agradava. Va iniciar una experiència universitària que deixà de seguida i, després d'una llarga recerca, va trobar una feina que li va permetre sentir-se útil, una feina organitzada, predictable en tècnica i horari, fet que facilita la continuïtat i

la possibilitat de complir amb el que l'ofici demanda. Paga la seva teràpia i ajuda econòmicament a la seva família.

Si bé en el cas que plantejo podem inferir que el dispositiu analític fa possible sacsejar lleument la immutabilitat de l'univers del subjecte autista, no és una clínica senzilla i no sempre és factible penetrar en l'encapsulament autista. Commoure el món generant un lliscament en una metonímia que l'ampliï permet a alguns subjectes autistes apropiarse amb interessos propis a l'espai que els habita i en els que ells són capaços de parlar.

Els cetacis i tot el treball que ambdós vam intercanviar en relació a això van poder produir una sortida. El respecte i l'espera atenta van permetre captar allò nou que anava sorgint. Ni les obsessions ni el seu interès únic pels cetacis van ser un impediment perquè construís el seu món, l'organitzés i transformés el seu tema d'interès en una manera de relacionar-se amb els altres, assolint una adaptació social satisfactòria. Tanmateix, el funcionament subjectiu d'en Pol s'ha mantingut en tota la seva singularitat al llarg de tot aquest temps i puc inferir que, com assenyala Maleval, l'autisme sempre llisca cap a l'autisme, mai cap a la psicosi ni cap a la neurosi.

L'objecte autista i el doble real van funcionar com a suplència, el seu interès pel món marí primer, l'art i, posteriorment, l'oratòria van ser invencions que li van permetre construir una vora per alleugerir-se de l'excés de gaudi. Vora dinàmica de la que, sens dubte, jo vaig formar part. Aquestes invencions li van permetre una interacció amb l'Altre menys angoixant i menys intrusiva.

Podem pensar la psicoanàlisi com una forma possible per al tractament d'infants amb TEA. El desig de l'analista, dispositiu analític, la inventiva del terapeuta, el temps sense presses, l'espera, la capacitat de suportar el silenci i l'angoixa permeten una trobada i donen lloc a una interrelació que es va modelant en cada sessió. No podem deixar de costat a les famílies. Cal fer-les participants del camí endegat. En el marc d'aquest treball topem amb les particularitats dels pares i mares, els quals en el brogit propi de l'angoixa que genera

la trobada amb les dificultats d'un fill van quedant desplaçats per un saber científic irrefutable que procura un consol aparent que, alhora, els fa sentir inútils provocant un malestar inevitable. Davant d'aquest panorama de tractaments inqüestionables, la psicoanàlisi pot oferir un espai d'escolta on elaborar el dol i autoritzar-se a fer i crear estils propis amb els seus fills i filles, buscant la manera d'entendre aquest funcionament subjectiu singular que els fa únics. ●

BIBLIOGRAFIA

Coriat, E. (2006). *El psicoanálisis en la clínica de niños pequeños con grandes problemas*. Buenos Aires: Lazos.

Laurent, E. (2013). *La batalla del autismo*. Buenos Aires: Grama.

Maleval, J. C. (2009). *El autista y la voz*. Barcelona: Gredos.

Miller, J., Laurent, E., Maleval, J., La Sagna, P., Sergio, L., Alvarez Bayon, P. i Tendlarz, S. E. (2015). *Estudios sobre el autismo II*. Buenos aires: Colección Diva.

Tendlarz, S. E. (2018). *La dirección de la cura en el autismo y en la psicosis en la infancia*. <https://www.aacademica.org/000-122/554.pdf>

Vaccarezza, L. (2016). *Clínica psicoanalítica y psicosis, texto El autista y su objeto*. Elvira Garrido. Barcelona: ACTO.

Viloca, L. (2003). *El niño autista. Detección, evolución y tratamiento*. Barcelona: Grupo editorial Ceac.